

DAG VAN DE SOCIOLOGIE 2014 CALL FOR PAPERS

Naam auteur(s):

Jarl Mooyaart, Aart C. Liefbroer

Thema (zie themalijst):

Bevolking, levensloop en gezin

Kernwoorden:

Trouwen, samenwonen, opleidingsniveau ouders, verandering, Nederland

Uitgebreid Abstract:

Lange-termijn veranderingen in de invloed van ouderlijk opleidingsniveau op de timing van de eerste relatie in Nederland

Kinderen van hoogopgeleide ouders trouwen over het algemeen later dan kinderen van laagopgeleide ouders (Axinn & Thornton, 1992; Avery et al, 1992; Uecker & Stokes, 2008). Tevens gaat de eerstgenoemde groep later samenwonen (Liefbroer, 1991) en kiezen zij er vaker voor om eerst ongetrouwd te gaan samenwonen (Liefbroer & Gierveld, 1992), met een mogelijk huwelijk tot gevolg. Een verklaring voor dat kinderen van hoogopgeleide ouders later de eerste samenwoonrelatie meemaken (getrouwd of ongetrouwd), is dat hoogopgeleide ouders meer nadruk zouden leggen op onderwijs ter versterking van de arbeidspositie van hun kinderen, om zo neerwaartse sociale mobiliteit te voorkomen (Goldthorpe, 1995). Kinderen worden dan gestimuleerd om eerst een lang onderwijstraject te doorlopen, alvorens ze gaan samenwonen en trouwen. Daarbij kan het onderwijssysteem ook dienen als moratorium (Raymore et al., 2001), waarbij beslissingen als het aangaan van een samenwoonrelatie geen urgentie hebben en dus worden uitgesteld. Hoogopgeleide ouders hebben wellicht ook hogere verwachtingen van de economische potentie van de partner van het kind. Als kinderen de preferenties van hun ouders overnemen, kan dit tot gevolg hebben dat de zoektocht naar de ideale partner langer duurt, vanwege de hogere eisen die aan de toekomstige partner worden gesteld (Oppenheimer, 1988). Als men ervan uit gaat dat hoogopgeleide ouders vaak ook meer financiële middelen ter beschikking hebben, dan kan de levensstandaard van het ouderlijk huis, het uithuisgaansproces, en daarmee dus ook de timing van de eerste samenwoonrelatie, vertragen. Kinderen blijven dan langer thuis, omdat het leven thuis luxer is dan als ze zelfstandig zouden gaan wonen (Axinn & Thornton, 1992) of omdat ze pas een eigen huishouden of gezin willen starten als ze zelf de levensstandaard van het ouderlijk huis kunnen veroorloven (Easterlin, 1980).

Dat kinderen van hoogopgeleide ouders kiezen voor ongehuwd samenwonen boven trouwen als eerste relatievorm zou te maken kunnen hebben met het normatieve aspect van het huwelijk. Hoogopgeleide ouders hebben zich vaak vrijgevochten van conventionele idealen en zouden hun kinderen niet stimuleren om meteen te trouwen of zelfs om niet te trouwen. Direct trouwen, zonder eerst te hebben samengewoond, wordt over alle sociale klassen vandaag de dag als iets conventioneels gezien. Het is echter wel aannemelijk dat ongeveer een halve eeuw geleden, toen direct trouwen nog de algemene norm was, er grotere verschillen waren tussen kinderen van hoog en laagopgeleide ouders in de keuzes voor getrouwd of ongetrouwd samenwonen. Hoewel in sommige landen ongetrouwd samenwonen gestalte begon te krijgen bij lage sociale klassen (Hoem, 1986), lijkt in Nederland de trend van het ongehuwd samenwonen vooral te zijn ingezet door hoogopgeleiden (De Feijter, 1991).

Er is weinig bekend over hoe het verband tussen het opleidingsniveau van de ouders en de timing van samenwonen en trouwen van hun kinderen in de loop der tijd is veranderd en hoe die eventuele verandering verklaard kan worden (South, 2001). Verwacht wordt dat de invloed van het opleidingsniveau van de ouders afneemt over tijd, vanwege individualisering en hogere welvaart in de samenleving. Door individualisering zou men steeds meer waarden als zelfontplooiing en onafhankelijkheid nastreven en daardoor zijn sociale omgeving, waaronder de ouders, minder betrekken in het nemen van belangrijke beslissingen (Sieben & De Graaf, 2003). Door toename van de welvaart en de uitbouw van de verzorgingsstaat zijn kinderen financieel minder afhankelijk van hun ouders, die daardoor minder sociale druk kunnen uitoefenen op hun kinderen. Als economische veranderingen ten grondslag liggen van de afname van het effect van opleidingsniveau van de ouders, wordt er meer fluctuatie verwacht, parallel aan de conjunctuur, waarbij ouders meer invloed zouden kunnen uitoefenen, met hun financiële middelen, in tijden van crisis dan in tijden van economische groei. Een meer permanente verandering wordt verwacht bij individualisering. We verwachten dat Nederland over de tijd in toenemende mate is geïndividualiseerd en daarmee het verband, tussen opleidingsniveau van de ouders en de timing van de eerste samenwoonrelatie van het kind, steeds zwakker is geworden. In dit onderzoek wordt de verandering van de invloed van het opleidingsniveau van ouders op de timing van samenwonen en trouwen van hun kinderen in Nederland van geboortecohorten tussen 1910 en 1985 bestudeerd. In Nederland is, als het gaat om transities naar een samenwoonrelatie en huwelijk, veel veranderd. Het huwelijk wordt steeds meer uitgesteld en het is steeds gebruikelijker geworden om eerst ongetrouwd samen te gaan wonen alvorens men in het huwelijk treedt (Liefbroer & Dykstra, 2000). De vraag is dus niet alleen wanneer de eerste samenwoonrelatie wordt aangegaan, maar ook wat voor type relatie dit is, namelijk: een gehuwde of ongehuwde samenwoonrelatie.

Het onderzoek zal data poolen van een groot aantal nationaal representatieve datasets met retrospectieve levensloopegevens, te weten: het Onderzoek Gezinsvorming (1993, 1998, 2003 en 2008) de Familie Enquête (2003 en 2009), de NESTOR-LSN (1992) en het ESR Telepanel (1992). Macro data met jaarlijkse gegevens over politieke partijlidmaatschap en volumemutaties (groei bnp),

als indicatoren voor respectievelijk individualisering en economische groei, zullen worden toegevoegd aan de zojuist genoemde data. De variabelen die het opleidingsniveau van respondenten en hun ouders beschrijven, worden omgezet naar een universele maat voor opleidingsniveau, International Standard Level of Education (ISLED) scores (Schröder & Ganzeboom, 2013). Bij het omzetten worden onderwijscategorieën (het aantal en benaming per categorie, verschilt over de surveys) gekoppeld aan een ISLED score. Als de categorie aan meerdere ISLED scores gekoppeld kan worden dan wordt het gemiddelde van de verschillende ISLED scores genomen.

Om de jaarlijkse gegevens over individualisering en economische groei te kunnen toevoegen, wordt een person-period file (Allison, 1984), met jaarlijkse observaties vanaf het 15^e jaar, gemaakt. De respondenten zijn “at risk” totdat ze gaan samenleven met een partner. Voor de analyse is voor een discrete-time multi-level multinominale logistische regressie gekozen, waarbij de kansen om te gaan samenwonen dan wel direct te gaan trouwen als competing risks worden geanalyseerd. Er zal verder gebruik worden gemaakt van structural equation modeling (SEM), waarbij ouderlijk onderwijsniveau als latent construct wordt toegevoegd. Tevens kan SEM rekening houden met missing values (door middel van maximum likelihood methoden) op onderwijsniveau van ouders, waar met name in jonge geboortecohorten sprake van is.

Eerste resultaten wijzen uit dat zowel de timing van het eerste huwelijk als eerste samenwonen relatie wordt uitgesteld. Ongetrouwd samenwonen wordt steeds vaker de vorm van de eerste binding. Opleidingsniveau van zowel de vader als de moeder hebben een negatief effect op de timing van de eerste binding. Deze verbanden lijken over de tijd minder sterk te zijn geworden.

Referenties:

Avery, R., Goldscheider, F., and Speare, A., Jr. (1992). “Feathered nest/gilded cage: Parental income and leaving home in the transition to adulthood,” *Demography*, Vol. 29, pp 375–388.

Axinn, W. G., and Thornton, A. (1992). “The influence of parental resources on the timing of the transition to marriage,” *Social Science Research*, Vol. 21, pp 261–285.

De Feijter H. (1991): Voorlopers Bi Demografische Veranderingen, NIDI rapport nr. 22, 's-Gravenhage: NIDI.

Easterlin, R. (1980). *Birth and Fortune*, Basic Books, New York.

Goldthorpe, J. H. (1995). Class analysis and the reorientation of class theory: The case of persisting differentials in educational attainment. *The British Journal of Sociology*, Vol. 47(3), pp 481-505.

Hoem J M. (1986): 'The Impact of Education on Modern Family-Union Initiation', *European Journal of Population*, 2: 113-33.

Liefbroer, A.C. (1991). *Kiezen tussen ongehuwd samenwonen en trouwen. Een onderzoek naar plannen en gedrag van jong-volwassenen omtrent relatievorming*. Proefschrift Vrije Universiteit Amsterdam.

Liefbroer, A.C., Dykstra, P.A. (2000). *Levenslopen in Verandering. Een studie naar ontwikkelingen in de levenslopen van Nederlanders geboren tussen 1900 en 1970* (255 pp.). Den Haag: Sdu Uitgevers [WRR serie Voorstudies en Achtergronden V107].

Liefbroer, A. C., de Jong Gierveld, J. (1992) Social background and life course influences on patterns of union formation among young adults in the Netherlands, in: H. A. Becker (editor), *Dynamics of cohort and generation research*, Amsterdam, pp. 481-514

Oppenheimer, V. K. (1988) "A Theory of Marriage Timing: Assortative Mating under Varying Degrees of Uncertainty." *American Journal of Sociology* 94:563-91.

Raymore, L.A.; Barber, B.L.; Eccles, J.S. (2001) , *Journal of Youth and Adolescence*, Vol. 30 (2), pp 197-223.

Schröder, H; Ganzeboom, H.B.G. (2013). Measuring and Modeling Education Levels in European Societies. *European Sociological Review*, volume 30, issue 1, pp 119-136.

Sieben, I., de Graaf, P.M. (2003) The total impact of the family on educational attainment. *European Societies*, Vol. 5, pp 33-68

South, S. J. (2001). The variable effects of family background on the timing of first marriage: United States, 1969 - 1993. *Social Science Research*, Vol. 30, pp 606-626.

Uecker, J.E., Stokes, C.E. (2008). Early Marriage in the United States. *Journal of Marriage and Family*. Vol. 70, pp 835-846